

Af BENNY LIHME – Kronik i Politikken 54/1-1997

Mens ministre og folketing lægger op til "hårdere kurs" mod voldelige unge, fortæller redaktør Benny Lihme om et stykke stilfærdigt arbejde med sådan nogle oppe i Hvalpsund. En modfortælling.

EN STILFÆRDIG modfortælling fra det virkelige liv med adresse til voldspakke og voldelige unge:

Uden for sommersæsonen er der ikke meget liv i Hvalpsund. Den vold, der er, står pænt på hylder som de andre 'dagligvarer' i Brugsen, byens eneste større butik. En pakke bouillon-terninger, seks æg og et par voldsvideoer, tak!. Som bilist på hovedfærdselsåren fra Farsø stopper man næppe for Limfjordens bred og udsigten over til Salling.

En vis affolkning har præget Hvalpsund og der står vedvarende huse med "Til salg"-skilte i vinduet. Mens fjord-fiskeriet er på vej over i historien, er der lokal jobmæssig fremtid at hente i samfundets forlegenhed med visse stærk utilpassede unge. Forbavsende upåagtet af lokalsamfundet er det i Farsø hjemhørende ungdomsbehandlingssted Solhaven således flyttet ind i to af de fraflyttede huse i byens hovedgade medbringende nogle 15-17 årige unge diagnosticeret og klassificeret som dem, vi siden nytår er blevet belært om bør være bag lås og slå.

Hvad enten det så hedder (ungdoms) fængsel og justitsminister Frank Jensen eller lukkede socialpædagogiske institutioner og socialminister Karen Jespersen.

SELV HAR jeg i perioder haft et værelse i det af de to huse, hvorfra Limfjordens vand lader sig se. Bevillinger fra Socialministeriet og Egmont Fonden har gjort det muligt for mig at følge Solhavens pædagogiske arbejde med såkaldte "uanbringelige unge" over en to-årig periode afsluttende i 1998. Et særskilt fire måneders forsøg med pædagogisk-psykologisk

observation af fire unge er imidlertid gennemført og afsluttet. Disse pædagogisk-psykologiske observationer finder sædvanligvis sted på én af landets fem sikrede afdelinger i en uskøn sammenblanding med de såkaldte "varetægtssurrogater", hvor domstolene undgår at varetægtsfængsle de unge til fængsler og arresthuse mod at benytte de lukkede pædagogiske institutioner. Solhaven har længe fundet disse observationer under indespærringsforhold kunstige og fagligt underlødige, om end personalet de pågældende steder udøver det muliges kunst. Man ville med forsøget i Hvalpsund prøve at bevise, at langt mere indgående, nuancerede og realistiske observationer til brug og gavn for de unges handleplaner og fremtid kunne fremskaffes under frie og mere normaliserede former. Også uden at retssikkerheden og befolkningens tryghed blev truet.

Nuvel, det hus hvor jeg havde værelse og det hus de fire unge under observation boede i sammen med pædagogerne, var to forskellige huse. 'Mit' hus blev taget i brug til socialpædagogiske formål marts 1995, hvor 4 1/2 pædagog flyttede ind sammen med en 16-årig ung, som en kommune bad Solhaven tage sig af. Baggrunden var bl.a. alvorlig vold mod tjenestemand i funktion. Og et ønske om, at denne unge blev omgivet af en menneskemur i en periode. Hvad han da også blev i en usædvanlig form for 'læren-hinanden-at kende' og gensidig tillidsopbygning. Den pågældende er for længst flyttet ind i en af Solhavens tre grundenheder. Lever sammen med fire andre unge dér, går i den kommunale skole og er fortsat med at have én af de oprindelige pædagoger som sin særlige personlige støtte og rådgiver, som han kan ringe til på alle tider af døgnet. Der er ikke flyttet et nyt projekt ind. En af Solhavens pædagoger bor til leje i huset og

delers køkken og opholdsstue med en ung, som er udskrevet fra Solhaven. Denne havde for en del år tilbage modtaget en ganske alvorlig ubetinget voldsdom, som han imidlertid på grund af sin unges alder fik mulighed for at afsone alternativt via en anbringelse i det nordjyske. Som 'forsker' har jeg altså i perioder boet i hus med denne unge fyr:

Han har en dejlig selvstændig bolig i Solhavens regi, har bevaret kontakten til nogle få medarbejdere på et venskabeligt plan, klarer sig på tredje år godt i sin læreplads og har til fulde fundet ud af, at også i Himmerland er der dejlige piger og gode venskaber at hente.

DEN DRAMATISERING, grænsende til panikreaktion, som har præget starten på det nye år, når talen er om unges vold, har svært ved at slå rod i det nordjyske. Ikke fordi man på Solhaven er mindre afstandtagende over for de unges voldshandlinger end andre steder i samfundet. Selvfølgelig skal disse unge møde en 'stopklods'. Og en sådan møder de mest opbyggeligt ifølge Solhavens filosofi i et resocialiserende og tillidsvækkende åbent miljø med adgang til masser af voksne, som dels er til at stole på, dels ikke træder et skridt tilbage hver gang de unge træder to truende frem. Hvorimod indespærring blot bidrager til afvigersocialisering og et image af råhed og rockeraspirant.

På de indre socialpolitiske linier er Solhaven her kort før stedets 10 års fødselsdag da også bredt anerkendt for at kunne rumme og holde på 'de uanbringelige' uden at ty til indespærring. De økonomiske midler til mit arbejde er således ikke afsat til evaluering, da stedets behandlingsresultater i forvejen er velkendte. I stedet skal jeg gennem deltagerobservation og interview forsøge at beskrive den pædagogiske metodik: Hvad er det egentligt der virker og gør, at Solhaven kan arbejde med disse unge i en åben pædagogik?

Indtil videre kan jeg imidlertid kun udtale mig om det føromtalt forsøg med pædagogisk-psykologisk observation foretaget i et helt almindeligt hus på hovedgaden i Hvalpsund med fire unge, heraf to stemplede som 'farlige' i

journalerne.

Den umiddelbare reaktion på projektet er først og fremmest en konstatering af dets relativt udrådte forløb: at alle fire unge gennemførte opholdet uden voldshandlinger, stofindtagelse eller rømninger. Ved tre forskellige lejligheder har personalet godt nok måttet ty til den lovhjelmede brug af fysisk fastholdelse p.g.a. de unges opkørthed og truende adfærd. Men mere bemærkelsesværdigt er det trods alt, at alle fire har fuldført et program i en åben pædagogisk form. Det er bemærkelsesværdigt ikke mindst på baggrund af, at to af de unge var blevet smidt ud fra sikrede institutioner p.g.a. voldelig adfærd. I relation til den standende debat om at samle disse unge på sikrede institutioner, må det vel siges at være et paradoks, at netop sådanne lukkede institutioner har givet op over for de unge i Solhavens projekt. Hvorimod de altså profiterede af projektets åbne pædagogik med stor voksennærhed.

Det nærmeste man kan komme lukkethed i Hvalpsund-forsøget, lå i projektets indslusningsfase, som udspillede sig i et stort sommerhus.

SITUATIONEN er altså den, at fire forskellige kommuner rundt omkring i Danmark har købt sig ind med hver en plads for en ung, som de ganske enkelt ikke har vidst, hvad de skulle stille op med. Og som de i henhold til bistandsloven har ansvaret for får udarbejdet en handlingsplan med henblik på senere anbringelse i en eller anden form for socialpædagogisk opholdssted. Der ligger altså dels det faglige moment i forløbet, at kommunerne køber sig til en kvalificeret pædagogisk-psykologisk observationsrapport på den enkelte unge (hvorefter det er et kommunalt ansvar at følge rapportens anbefalinger op med en adækvat anbringelse). Dels ligger der den mere uofficielle målsætning for i hvert fald et par af de unges vedkommende, at der er brug for et kommunalt åndehul i relation til at den unge er af vejen og uskadeliggjort i en periode i 'kærlige men faste hænder'. Et par af de unge ankom således til projektet under ret kaotiske og

uigennemskuelige forhold, hvor de ikke selv var blevet (ordentligt) orienteret om, hvad der nu skulle ske med dem. Nogle processer uden for Solhavens indflydelse som var medvirkende til en meget turbulent indslusningsfase.

Denne foregik som nævnt i et stort sommerhus, som det er sædvane i Solhavens pædagogik. Ingen af de unge havde imidlertid på nogen måde ønsket at 'blive dumpet' i Himmerland, hvilket også medvirkede til betydelige interpersonelle gnidninger, fjendtligheder og trusler om dit og dat såvel de unge indbyrdes som i relation til ikke mindst den kvindelige del af den seks mand store personalegruppe (en yngre kvindelig medarbejder blev så voldsomt mobbet, at hun måtte udskiftes med en mere erfaren kvindelig medarbejder -projektledelsen ønskede dog ikke et totalt knæfald over for de unge og undgik således bevidst at erstatte den kvindelige medarbejder med mandlig fysik).

Det nye ved Hvalpsund-projektet lå udover princippet om åben pædagogik i en faseopdeling. Efter indslusningsperioden i sommerhus, som p.g.a. den megen turbulens med de modvillige unge måtte forlænges fra ti dage til næsten tre uger, flyttedes der ind i den 140 kvadratmeter store toetagers murstensejendom i Hvalpsunds hovedgade, hvorfra resten af projektet udgik (denne faseopdeling var fra starten gjort meget tydelig for de unge). Tre unge fik hver sit værelse plus fælles badeværelse på førstesalen, én ung og to overnattende medarbejdere i stueetagen. Hele konceptet gik i sin grundholdning ud på at signalere forventninger til de unge om normal adfærd: pænt småborgerligt møblement med dejlige lædermøbler og B&O-fjernsyn og video, lyst og sart gulvtæppe så det med god grund kunne forventes at de unge ikke kom trampende ind med beskidt fodtøj o.s.v.

Den 'højaktivitetsperiode' som fulgte efter indslusningen, tog sigte på at udfordre og teste de unges reaktioner over for faste pligter og medansvar i en nogenlunde struktureret hverdag. Det betød bl.a. at de unge på linie med personalet skulle have køkketurnus. Et forhold

som eksponerede et dilemma omkring knive, idet én af de unge, som kom direkte fra et lukket fængsel, blev afleveret med den advarsel, at han under ingen omstændigheder måtte komme i nærheden af knive grundet tidligere grov vold begået netop med kniv. Det ville imidlertid være et totalt brud med hele projektets ideoplæg at foretage sådanne institutionsagtige indskrænkninger i hverdagslivet. Så den pågældende unge havde hele projektperioden igennem fri adgang til dræbende våben uden at der kom andet end lidt vifteri ud af det.

En anden ung var blevet anbragt via psykiatrien og en udsmidning fra en lukket institution med den velmenende medicinske anbefaling, at vedkommende forblev i en beroligende medicinering p.g.a. sin opfarende og voldsomhed. Uden at have noget principielt imod psykiatri og medicin, undlod Solhaven dog også her at følge anbefalingen. Dels delte man ikke de tidligere anbringelsessteders angst for den unge, dels ville man gerne støtte den unge i det selvværd, der for den pågældende var nøje forbundet med ikke at være "en psykiatrisk nørd". Igen oplæggets grænsende til det naive satsen på, at almindelig omsorg og respekt for de unge, kombineret med faste grænser og voksentydelighed, kan nå længere end fokusering på det negative og symptomdominerende ved de unge.

HØJAKTIVITETSPERIODEN bød på mange strukturerede fritidsaktiviteter, hvor de unge ikke mindst blev bragt i en masse tab-vind situationer. Efter denne fase tog hele huset sammen på en 'oplevelsestur' til Tyrkiet. Tre ugers billigferie i et lejet hus ude på landet, men med masser af udflugtsmuligheder og tyrkisk bad og massage og mandehørn for 'mændene'. Den fysiske og psykiske tæthed, fletværket voksne og unge imellem i en fremmed kultur, begyndte her for alvor at udkrystallisere sig i mere eller mindre bevidst valgte relationer. De første personlige præferencer fra de unges side artikuleredes så småt. En proces omkring tillid, kontaktrelationer og 'personlig kemi' som blev udbygget efter hjemkomsten til Hvalpsund og

den efterfølgende 'trivialitetsfase' præget af en fast rytme med arbejde.

For idémændene og personalet var netop denne fase den mest overrumplende, idet de unge som helhed ikke oplevede arbejdsdagene som særligt trivielle. Selvfølgelig var der en masse brok, periodisk uvilje til at arbejde, nogle unge som arbejdede bedst med et par voksne i nærheden o.s.v. Det generelle indtryk af trivialitetsfasen var imidlertid, at det at gennemføre nogle meningsfulde arbejdsopgaver for andre blev oplevet af de unge som alt andet end trivielt (de istandsatte en gammel kostald med henblik på ombygning til en moderne løsdriftstald for får, tyndede ud i et stykke skov for en lokal bonde, deltog sammen med en medarbejder der havde baggrund som tagtækker i tækning af en ejendom, pudsede en garage op m.v.).

Den afsluttende femte fase handlede intensivt om de unges fremtid. Ingen af dem havde familie de kunne vende tilbage til, og de gængse anbringelsesmuligheder 'uden for eget hjem' som familiepleje og døgninstitution var også udtømte. En af de mest belastede unge flyttede ind på Solhaven (som ellers døjer med lange ventelister til deres 12 pladser). En anden ung kom i et nyoprettet socialpædagogisk opholdssted i Strandby inspireret af Solhaven og med supervision derfra. Han møder fortsat to af de voksne fra Hvalpsund-projektet i Løgstør Sportsdykkerklub, hvor han i lighed med andre unge fra Solhaven (og lokale folk, selvfølgelig) er i færd med at tage det store sportsdykkercertifikat. Solhaven sejler periodisk Limfjorden tynd med deres store og avancerede motorbåd specialbygget til dykning, ligesom flere af medarbejderne er dykkerinstruktører.

I et tilfælde var der stort besvær med at få den unges hjemkommune til at stå ved det lovbestemte ansvar for den unges fremtid. Efter en mudret og useriøs sagsbehandling måtte man improvisere og skræddersy et tilbud til denne unge, som i elvte time, stik imod alle forventninger, gav afkald på at vende tilbage til hjem-miljøet og rødderne og de afbrudte rockerambitioner dér, mod at han blev lovet en

fast tilknytning til nogle voksne i Solhavens regi med forankring i den medarbejder han til sidst knyttede sig til i Hvalpsund (en farvet dansk medarbejder som udover sin pædagoguddannelse havde en baggrund som dørmænd ved de lokale diskoteker. Og hvis stil den unge tydeligt følte sig tiltrukket af. Den sidste unge blev stik imod Solhavens anbefalinger anbragt i et projekt, som ikke var noget for ham (og han er da også allerede gået derfra).

I FORBINDELSE med de fremtidige socialpædagogiske indsatser over for voldelige unge, nævnes det hyppigt, at de skal være 'tværfaglige'. Hvorefter de traditionelle behandlerprofessioner opremses som værende lig med tværfagligheden. Her er Solhavens erfaring nok, at det mere er personer og personligheder end fag, der er det afgørende. Tre af de seks medarbejdere fra Hvalpsund-projektet havde en pædagogisk grunduddannelse, ligesom projektlederen var socialrådgiver med flere års erfaring fra Kriminalforsorgen. Men personalet tiltrak klart de unge mere qua deres personlighed og kompetencer som idrætsinstruktør, sportsdykker, tækker, dørmænd m.v. Et team som skal arbejde tæt på sådanne unge, skal altså i lige så høj grad være 'tværpersontlig' som 'tværfagligt'.

På et tidspunkt skulle projektets pædagogiske ankermand indlægges på hospital og opereres for en alvorlig knæskade. Som vikar valgte man en tidligere langturschauffør, som gennem en årrække havde været tilknyttet Solhaven som vikar. Og som ved flere lejligheder havde haft unge med i traileren ned gennem Europa. Da en af de unge ønskede lidt luft fra projektets tæthed, og da følelsen blev gengældt fra projektets side, startede langturschaufføren sit pædagogiske virke med at tage denne unge med i lastbilen til Italien. Relationen de to imellem viste sig bæredygtig, og vedkommende var også kontaktperson for den unge på dennes efterfølgende hjemrejse-weekend (d.v.s. at han fulgte den unge i tykt og tyndt weekenden igennem).

I DET HELE taget er denne form for opdragende arbejde - for selvfølgelig kunne medarbejderne ikke nøjes med at observere! - mere forbundet med menneskelighed og evnen til involvering i en fagspecifik forstand. Det dur således heller ikke med alt for firkantede fagligt tilkæmpede opfattelser af arbejdstidsregler og lign.

Kan man bevare en grundpædagogisk faglig

ballast og kombinere den med en dynamisk tværpersnligt sammensat personalegruppe, synes der så til gengæld heller ikke at være vægtige grunde tilbage til at spærre sådanne unge inde bag låste døre.

Voldsomme, javist, men ikke nødvendigvis voldelige, hvis ellers udspillet fra voksensamfundet er det rigtige.

BENNY LIHME